

Spotkanie z arcydziełem

Jedną z zasadniczych cech arcydzieła jest jego wieloznaczność, a dzięki temu podatność na nowe interpretacje, ponieważ arcydzieło stanowi ważny punkt orientacyjny w przestrzeni tradycji. Tak rzecz się ma np. z *Panem Tadeuszem* Adama Mickiewicza, czego potwierdzeniem jest fakt, że żyjemy w kulturze, w której wciąż pobrzmiwają echa jego epopei. *Pan Tadeusz* doczekał się wielu różnego typu twórczych kontynuacji i nawiązań w tekstach kultury, nie tylko w literaturze, ale i malarstwie, teatrze, filmie, muzyce czy reklamie.

Dla współczesnego czytelnika, niebędącego badaczem literatury, jest to dzieło trudne głównie ze względu na język i realia historyczno-kulturowe. Z pomocą może przyjść niezwykle obfita literatura przedmiotu, choć z oczywistych względów jest ona różnej jakości merytorycznej. Ponadto opracowań jest tak dużo i są tak rozproszone, że niespecjaliście naprawdę trudno się w tym wszystkim odnaleźć, a następnie wybrać opracowania rzetelne, uwzględniające zarówno wyniki wcześniejszych, jak i najnowszych badań nad tekstem arcydzieła Mickiewicza.

Pomocna w tym zakresie, a także cenna poznawczo i inspirująca, jest najnowsza książka prof. Andrzeja Waśki, pt. *„Pan Tadeusz”. Media pamięci*. W pierwszej części badacz analizuje dzieło jako poemat historyczny w kontekście arcydziełności, historii i poetyki. W erudycyjny i zarazem przystępny sposób ukazuje oryginalność epopei w wykonaniu Mickiewicza, podkreślając jej rodzimość i narodowość.

W drugiej, najobszerniejszej części tomu autor przygląda się wybranym motywom, tematom i problemom z perspektywy pamięciologicznej. Pierwszym medium pamięci jest Soplicowo, którego oczywiście daremnie szukać na mapie. Jak stwierdza badacz: „Jednoczy ono bowiem cechy esencjonalne domu polskiego. Utworzone zostało w wyobraźni poety i czytelnik sam musi szukać drogi do Soplicowa, posługując się swoją wyobraźnią, a nie mapą”. Ponadto Waśko analizuje takie media pamięci, jak m.in.: zamek, Telimena, las, karczma, zaścianek, zajazd, arcycyserwis, Szczyrzyk, koncert Jankiela, polonez. Szczegółowe dociekania badacza są bardzo zajmujące i prowadzą do nieoczywistych konkluzji, które jednak nie mają charakteru kategoriowego i ostatecznego. Wśród tych analiz szczególnie interesująco brzmią rozważania na temat Gerwazego i jego roli w przygotowaniu zajazdu. Dawny sługa Horeszków okazuje się mistrzem perswazji wśród okolicznej szlachty. Oto bowiem podczas ważnej rady w karczmie, po stricte teoretycznych wypowiedziach Buchmana (*nomen omen*), do akcji wkracza „słynny gracz sejmikowy”, który w iście makiaweliczny sposób manipuluje słuchaczami. „Gerwazy nie chodził do szkół, ale jest urodzonym mówcą” – przypomina badacz. Klucznik wie, jak już na wstępie zyskać przychylność odbiorców, jakich argumentów użyć, żeby szlachta „samodzielnie” wysnuła podsuwane przez niego wnioski, jak znaleźć wroga i jakim sposobem go pokonać.

Trzecia, bardzo zwięzła część tomu ukazuje przede wszystkim nowatorstwo arcyepoematu. Natomiast ostatnią część stanowi obszerny aneks, zawierający klasyczne już studia nad poematem lub ich fragmenty autorstwa dawnych i współczesnych badaczy.

Wszystkie części książki są fachowym oraz niezwykle interesującym i starannie zredagowanym wielogłosem na temat wyjątkowego w kulturze polskiej utworu, jakim jest Mickiewiczowski *Pan Tadeusz*. Brakuje tylko streszczenia w obcym (najlepiej: angielskim) języku, żeby czytelnicy zagraniczni mogli choćby ogólnie zorientować się w problematyce i tezach tej cennej publikacji. Należy też podkreślić, że omawiany tom bardzo dobrze wpisuje się w ideę serii „Literatura i Pamięć”.

Marcin Lutomiński

Nowak:
Misja i współpraca

Gornowicz:
Kosztochłonność i subwencja

Kotodziejczyk i in.:
Z perspektywy doktoranta

FORUM AKADEMICKIE

Ogólnopolski miesięcznik środowisk akademickich

Nr 7-8/2023

PL ISSN 1233-0930 30 zł (VAT 8%)

Badania terenowe w Afryce

Str. 34-45

Antonowicz, Domalewski:
PUZ-y – w poszukiwaniu tożsamości

Dominiczak:
Architekci i urbaniści

Łochnicka:
Uniwersytet przedsiębiorczy